

**DIASPORA POLONEZĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA:
REVENIRE LA VALORILE CULTURALE
ȘI SPIRITUALE NAȚIONALE**

Limba este depozitul geniului național. Ea exprimă – dar și formează –, într-un mod specific, toate sentimentele și ideile specifice unui grup etnic. Limba este elementul constitutiv primordial al națiunilor și naționalităților, însăși esența și simbolul acestora. Limba păstrează intactă ideea conștiinței naționale, chiar și în condiții vitrege, când vorbitorii ei sunt lipsiți de posibilitatea de a învăța și utiliza o limbă literară sau atunci când elitele etniei renunță să o vorbească, preferând, de regulă, limba națiunilor dominante în mijlocul cărora sălășluiește grupul etnic. De obicei, asemenea situații sunt caracteristice statelor multinaționale imperialiste, care urmăresc cu insistență scopul asimilării și lichidării națiunilor supuse (ocupate) și anexate cu tot cu teritoriu. Anume din această cauză limba și conștiința națională a popoarelor subjugate, încorporate și ținute în hotarele statului cuceritor, devin principala țintă de atac. Pentru a le distruge se recurge la cel mai eficient instrument, în aparență „inofensiv”, care în mediile la care ne referim este denumit „bilingvism” sau „polilingvism” și aplicat în mod tendențios doar asupra națiunilor anexate. Un exemplu concludent în această privință poate servi Rusia sovietică (zisă URSS).

În Constituția sovietică stalinistă din 1936, în cea din 1977, precum și în Programul PCUS (partid de guvernare pe atunci) era stipulată egalitatea în drepturi a tuturor popoarelor și a limbilor lor, neadmiterea privilegiilor pentru o cultură sau alta, pentru o limbă sau alta¹. Situația a fost analizată de specialiști notorii, care și-au exprimat opinia privitor la acest subiect în lucrări serioase de specialitate. Aceste teme continuă să fie abordate și azi, lor consacându-li-se mai multe conferințe și întruniri științifice naționale și internaționale. În acest context, au fost scrise numeroase monografii și culegeri care spun clar și franc lucrurilor pe nume, condamnând politica de îndoctrinare și intoxicare a tineretului cu ideologie comunistă². Este clar că această politică era orientată împotriva conștiinței naționale, cu scopul de a limita utilizarea limbii materne, de a asimila națiunile cucerite, minoritățile naționale și etniile conlocuitoare. Limba minorităților și cea vorbită de diasporă era transformată în limbă de bucătărie.

În URSS locuiau reprezentanți a peste 150 națiuni și naționalități, dar cei care dispuneau de drepturi naționale depline erau doar „velicorușii”. Ei își organizaseră un centru politic, economic și cultural – Moscova, limba rusă devenind limbă de stat, obligatorie pentru întregul imperiu sovietic, ale cărui

frontiere deveniseră inviolabile. Rușii aveau dreptul la armată națională (zisă sovietică), toate structurile diplomatice și internaționale erau constituite din reprezentanți ai poporului rus, care dispunea de toate atributele unui stat național suveran, independent și modern. Toate celelalte națiuni și naționalități erau lipsite de drepturi sau marginalizate.

Aceeași atitudine se manifesta față de toate etniile, față de reprezentanții tuturor naționalităților. În toate „republicile surori”, inclusiv în RSSM, se cultiva o atitudine dușmănoasă și față de etnicii polonezi. În aceste republici, polonezii erau lipsiți de identitate națională. În actele de identitate, ei erau identificați drept ruși sau ucraineni. S-a interzis funcționarea școlilor poloneze pe teritoriul tuturor republicilor sovietice, inclusiv în RSSM. Se neglijau valorile culturale și spirituale ale etnicilor polonezi. Limba polonă, ca element principal al conștiinței lor naționale, nu putea fi utilizată legal și liber, devenind inaccesibilă pentru comunitatea poloneză. Acesta este unul dintre motivele din care majoritatea polonezilor din Republica Moldova și-au uitat limba maternă.

Destrămarea imperiului sovietic, lupta de eliberare națională și obținerea independenței statale, inclusiv de către Republica Moldova (la 27 august 1991) a creat premise fericite pentru înfăptuirea transformărilor democratice și renașterea conștiinței, limbii și culturii naționale. Conducerea țării a creat condiții favorabile și pentru dezvoltarea limbii tuturor etniilor conlocuitoare sau diasporelor de pe teritoriul dintre Prut și Nistru. Această situație a impulsionat elaborarea bazei legislative și a unor mecanisme de aplicare în practică a acesteia, mecanisme ce să conducă la dezvoltarea multilaterală și armonioasă a relațiilor interetnice din republică.

Procesul de democratizare a oferit și diasporelor sau etniilor conlocuitoare șanse reale de a-și revigora cultura și tradițiile, dar mai ales limba, domeniul cel mai necesar funcționării lor și conștientizării propriei identități. Astfel, polonezilor, ca și tuturor celorlalte etnii, li s-a oferit posibilitatea de a se implica activ în viața socială; de a comunica în limba maternă; de a cunoaște istoria, obiceiurile și tradițiile strămoșilor; de a organiza și menține relații concrete de ordin cultural, științific, economic cu patria lor istorică.

Anume în acest scop, în Republica Moldova a fost adoptată *Legea despre limba de stat și funcționarea limbilor pe teritoriul Republicii Moldova*, care recunoaște și protejează dreptul la păstrarea, dezvoltarea și funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul republicii. Iar pentru a le crea tuturor membrilor etniilor conlocuitoare condiții favorabile, pentru a le oferi posibilitatea ca ei să-și organizeze firesc activitatea, în republică a fost creat Biroul Relații Interetnice. În același scop, în cadrul Academiei de Științe a Moldovei a fost fondat Institutul de Cercetări Interetnice; în instituțiile de învățământ de toate nivelurile

– grupuri de studiere a limbii de origine; în grădinițe, școli, licee s-au deschis clase cu predare în limba etniilor conlocuitoare.

Nu doar națiunile mari își păstrează și-și promovează limba, ci și grupurile etnice încearcă să-și păstreze, să-și cultive și să-și îmbogățească limba maternă, s-o apere de pericolul asimilării din partea națiunilor imperialiste. Drept exemplu elocvent, în acest sens, ar putea servi românii din Transilvania. Cu toate eforturile depuse pe parcursul a 1.000 de ani, ungurii n-au reușit să-i forțeze pe românii dintre Carpați și Tisa să renunțe la frumoasa lor limbă. Nici etnicii basarabeni, aflați mai mult de 100 ani sub ocupație rusească (1812-1918) n-au renunțat la limba lor maternă, păstrând-o și utilizând-o în toate mediile.

Se știe că pe teritoriul republicii noastre locuiesc mai multe etnii. Toate ele își apără dreptul la identitate și valori etnoculturale. Etnia poloneză, ca una dintre cele mai vechi dintre etniile stabilite pe acest spațiu, constituită în Societatea Culturală Poloneză apără și promovează valorile culturale proprii.

Ultimele date statistice (conform recensământului din 1989) atestă că în Republica Moldova locuiesc circa 5.000 polonezi. Însă, potrivit unor analize mai recente, numărul polonezilor din Republica Moldova constituie circa 30.000 persoane, cea mai mare parte din ei locuind în orașele Chieinău, Bălți, Tighina, Tiraspol, Râbnița³. Această confuzie are o argumentare obiectivă: în epoca totalitară a comunismului, etnicii polonezi, după cum am menționat și mai sus, erau trecuți în actele de identitate ca ruși sau ucraineni, indiferent unde ar fi locuit – la sat sau la oraș.

Cunoașterea limbii polone constituie o garanție și o punte sigură de comunicare și colaborare cu reprezentanții culturii poloneze. Conștientizând acest adevăr, conducerea societății poloneze din republică s-a adresat Ambasadei Poloniei din Chișinău, precum și Guvernului Republicii Polonia cu rugămintea de a trimite și angaja cadre didactice care să predea membrilor societății limba polonă. Rugămintea lor a fost satisfăcută și începând cu 1990, la Chișinău, Tighina, Bălți, Râbnița, Stârcea, Slobozia-Rașcov, Rașcov au fost deschise (și funcționează până în prezent) grupe speciale de studiere a limbii polone, instruite de profesori calificați, sosiți din Polonia. Primii pași în această direcție s-au întreprins în școala nr. 37 (actualul liceu „N.V. Gogol”)⁴, unde au fost deschise clase poloneze, cu predare în limba polonă. Din anul 1991, toate obiectele de studiu pentru clasele primare se predau și în limba polonă⁵. În cadrul grădiniței nr. 23 a fost creată o grupă pregătitoare, în care procesul educativ se desfășoară doar în limba polonă.

Autoritățile locale au acceptat propunerile comunității etnoculturale poloneze, au găsit resurse financiare pentru salarizarea învățătorilor și educatorilor. Conducerea școlii nr. 37 din Chișinău a oferit o clasă pentru studiul suplimentar al limbii polone, curs predat în afara programului.

La rugămintea conducerii comunității poloneze, Ministerul învățământului din Polonia a selectat profesori calificați, pe care i-a trimis în Republica Moldova cu scopul de a asigura procesul de instruire a elevilor de origine poloneză. Dintre cei care s-au implicat plenar în această activitate, merită amintiți Jozef Sadowski, Renata Wadolowska-Zdanowska, Grarzyna Zulinska etc. O parte din acești profesori – după expirarea termenului contractual – se reîntorc în Polonia, unii, însă, rămân să-și desfășoare activitatea didactică în școlile moldovenești. Treptat, o parte dintre compatrioții noștri (îi amintim aici pe Katarzyna Konarska și Malgorzata Mankowska), absolvind instituțiile pedagogice din Polonia, au revenit la baștină și s-au încadrat în învățământul național. Și în învățământul preșcolar activează educatori cu experiență, buni cunoscători ai limbii polone, dintre care s-au remarcat în mod deosebit Florentyna Zagorodniuk, Irena Damaskin și Magdalena Miotla. Magdalena Miotla este și absolventă a Conservatorului din Lwow și manifestă un mare entuziasm și elan didactic față de educația muzicală a elevilor. Corul condus de ea a devenit vestit nu doar în republica noastră, ci cunoscut și apreciat și în Polonia⁶.

Nu este o taină că primii pași de revenire a polonezilor la studiul limbii lor materne au fost dificili și anevoioși. Lipseau programele didactice, existau prea puține manuale, dicționare, materiale ilustrative, literatură de specialitate. Profesorii nu aveau suficientă experiență în predarea limbii polone; nu se puteau baza pe cea a unor predecesori competenți; nu erau siguri că proiectele lor ar fi bune; că vor izbuti să adune suficienți doritori de a studia limba polonă⁷. Treptat, au căpătat încredere în forțele și acțiunile lor; au atras de partea lor structuri nonguvernamentale și părinți de origine poloneză.

Încercând să educe copiii în spiritul tradițiilor poloneze, învățătorii organizau matinee, concerte tematice, alte manifestări culturale. Profesorii de limbă poloneză își consacra aproape tot timpul liber elevilor, străduindu-se să le transmită cunoștințe temeinice și să mențină viu sentimentul național istoric și patriotic al diasporei poloneze din Moldova. Ei au stabilit o relație strânsă nu doar cu discipolii lor, ci și cu familiile acestora. Această colaborare între instituție și familie a dat rezultate îmbucurătoare: s-a extins mediul cultural-lingvistic al elevilor, se practică frecvent vorbirea curentă poloneză, se repun în circuit anumite valori. Grație acestei colaborări, mulți dintre tinerii care au frecventat cursurile de studiere a limbii poloneze au reușit să fie admiși la instituții superioare din Polonia.

Cursurile de studiere a limbii poloneze funcționau pentru câte 150 persoane și erau predate de profesori sosiți din Polonia. În prezent, 45 dintre foștii elevi ai acestor cursuri își continuă studiile în colegiile, instituțiile și universitățile din Republica Polonia¹¹.

În luna martie 1998, pentru prima oară în mun. Bălți a avut loc semifinala „Poloniadei-98”. Primele două locuri le-au ocupat elevele Vasiluca Druczek și Iulia Ivanova, originare din Bălți. Mai târziu (în iulie 1998) ele au reprezentat Republica Moldova în finala acestui concurs, desfășurată în capitala Poloniei – Warszawa, bătăntele plasându-se pe locurile 5 și 6. În anul 1999, Vasiluca Druczek, Albina Rusnac și Irina Mikitenko au fost admise la studii în Polonia.

Limba maternă a etnicilor polonezi din Republica Moldova se studiază mai ales în satele în care locuiesc compact polonezi. În satul Stârcea, bunăoară, asemenea clase au fost constituite în anul 1999. La început aici predau profesorii din localitate, apoi au fost invitați profesori, din Polonia. Mulți dintre copiii din Stârcea își continuă studiile în instituții din Polonia, întreprind excursii și călătorii prin patria lor istorică.

Un alt sat în care locuiesc preponderent etnici polonezi este Slobozia-Rașcov (Camenca), unde de mai mulți ani activează și întreține relații strânse de colaborare cu Polonia preotul Henryk Soroka. Henryk Soroka a fost trimis aici cu misiunea de a predica într-o biserică romano-catolică. Preotul și-a asumat și nobila misiune de a preda copiilor limba polonă. A organizat grupuri în cadrul școlii din sat, oferind gratis lecții pentru 35 de copii. Din inițiativa sfinției sale a fost organizată și alimentarea elevilor din acest sat, părintele câștigând în acest sens un proiect sponsorizat de misiunea „Caritas-Moldova”. Preotul Henryk Soroka a acceptat să rămână pentru totdeauna în Moldova, să se dedice activității de renaștere a valorilor culturale și spirituale ale polonezilor¹³.

În anul 2003, în Republica Moldova, la cursurile de studiere a limbii poloneze erau încadrați 400 de elevi. La liceul „N. Gogol” din Chișinău învățau 120 elevi¹⁴. Grădinița de copii nr. 23 avea o grupă preșcolară constituită din copii de etnie poloneză. Scopul principal al creării grupei pregătitoare era familiarizarea copiilor de vârstă preșcolară, care posedau rudimentar limba polonă, cu tradițiile și cultura neamului, depășirea dificultăților de însușire a materialului într-o limbă aproape necunosută. Liga Femeilor Poloneze din Moldova a oferit un ajutor considerabil în vederea soluționării corecte a acestei probleme. Cu sprijinul și susținerea Biroului Relații Interetnice, după ce au fost efectuate reparații capitale, a fost deschisă, în anul 2000, o sală asigurată cu materialele și tehnica necesară în care a început să lucreze grupa pregătitoare poloneză, denumită „Krakowiaczki”, a acestei grădinițe. Prima educatoare a acestei grupe a fost Agnieszka Florczyk, originară din Polonia. Într-un răstimp scurt, copiii din această grădiniță au uimit asistența prin succesele obținute în ceea ce ține de însușirea limbii și prin calitățile lor artistice. Absolvenții acestei grupe au fost înscriși în clasele primare ale liceului „N. Gogol” și au demonstrat o pregătire bună și profundă în cunoașterea limbii materne, culturii, obiceiurilor și tradițiilor strămoșești.

Începând cu 2002, la inițiativa Ambasadei Poloniei la Chișinău, au fost organizate cursuri gratuite de studiere a limbii poloneze, susținute de profesori voluntari sosiți din Polonia. Asemenea centre au fost deschise pe lângă bisericile romano-catolice din orașele și satele republicii în care locuiesc etnici polonezi. Cursurile se desfășoară într-o atmosferă favorabilă, în grupuri nu prea numeroase de audienți, pentru că într-un asemenea mod limba poate fi mai ușor însușită și poate fi respectat cu strictețe programul de învățământ. Grupurile sunt divizate după principiul vârstei și nivelului de cunoaștere a limbii. Grație efortului și dăruirii de sine a profesorilor calificați, audienții cursurilor se încadrează plener în activitatea diasporei poloneze din Moldova. În anumite privințe, ei servesc și drept exemplu pentru alți semeni ai lor. Cursurile sunt oferite persoanelor cu adevărat pasionate de limba, tradițiile și cultura țării lor istorice.

Și în unele localități din Transnistria s-au organizat cursuri de studiere a limbii și literaturii poloneze, a istoriei și geografiei Poloniei. La școala medie rusă nr. 2 din or. Râbnița, la școala din satul Rașcov (Camenca), la școlile din Tiraspol și Tighina funcționează grupuri alcătuite din etnici polonezi dispuși să-și învețe limba maternă¹⁶.

Totuși, pentru ca cetățenii Moldovei să însușească bine și să poată utiliza limba poloneză, este nevoie de mult timp. Sunt necesare și condiții ce să favorizeze aprofundarea cunoștințelor despre limba și cultura neamului din care provii. Or, pentru ca un film ori o operă de artă poloneză să fie ușor conștientizate ele trebuie contemplate sau audiate în original: o întâlnire directă, fără intermediari, cu opera literară sau de artă este mult mai eficientă și mult mai impresionantă. Ea dezvăluie mai profund și mai clar caracterul național, esența obiceiurilor și tradițiilor, deschide calea către sufletul celui ce vrea să o cunoască, face mai scurtă această cale. Despre acest lucru vorbește într-un interviu acordat presei președintele Societății culturale a polonezilor din Moldova, domnul Tadeusz Malinowski¹⁷. În acest context, conducerea diasporei poloneze din Moldova a creat centre de studiere a limbii române pentru etnicii polonezi din republică. Inițiativa aparține Societății etnoculturale din or. Bălți. Anume la Bălți „Casa poloneză” a organizat primele cursuri speciale de studiere a limbii române pe care le-au frecventat cu regularitate membrii societății poloneze. Aici s-a constituit un program special pentru însușirea rapidă și eficientă a limbii de stat a Republicii Moldova. Cursurile sunt predate de profesori calificați, membri ai catedrelor de limbă română de la Universitatea de Stat „A. Russo” din municipiul Bălți¹⁸.

În cadrul unei vizite oficiale la Chișinău, președintele Poloniei Aleksander Kwasniewski a inaugurat Centrul de Studiere a Limbii Polone la Universitatea de Stat din Moldova. Posibilitatea de a studia limba poloneză s-a oferit nu doar

studentilor de la facultatea limbi străine, ci și alor doritori. Astfel, Moldova are șanse să educe specialiști de diferite profiluri care să cunoască poloneza și să nu întâmpine bariere lingvistice atunci când va fi necesar să comunice cu colegii de breaslă din Polonia. În centrul de limbă și cultură poloneză de la Universitatea de Stat din Moldova au acceptat să predea specialiști sosiți de la universitățile din Polonia. Totodată, Societatea „Semper Polonia” din or. Warszawa a făcut centrului o donație constituită din computere, aparate audio-vizuale, un televizor, un scanner, o imprimantă etc¹⁹.

Societatea „Semper Polonia” dispune de fonduri bogate, pe care este dispusă să le investească și în dezvoltarea lingvistică și culturală a etnicilor polonezi din Moldova. În acest sens, președintele societății, domnul Marek Haurzild, a informat publicul din Moldova: „Această societate a fost creată în anul 1997 sub patronajul președintelui Poloniei, Aleksander Kwasniewski. Menirea ei principală este de a susține diaspora poloneză din toată lumea. Ea ajută polonezilor să obțină o instruire bună. Tendința acestei organizații este ca polonezii care locuiesc în diferite țări să devină cetățeni destoinici ai ambelor state, să ocupe funcții onorabile și în structurile administrației locale și în structurile economice, dar și să nu piardă legătura cu țara de baștină – Polonia”. 38 dintre studenții de origine poloneză din Republica Moldova sunt subvenționați de această societate .

Un alt obiectiv al acestei societăți este de a propaga cultura poloneză. La sugestia ambasadei poloneze de la Chișinău, societatea a livrat Centrului de Studiere a Limbii Poloneze de la USM utilajul necesar. Această donație a fost oferită nu numai studenților de origine poloneză, ci ei tuturor celor interesați de cultura, limba și istoria poporului, de tradițiile și obiceiurile poporului polon. Conducerea organizației și-a propus să ofere persoanelor cărora le asigură studiile și locuri sigure de muncă în firmele poloneze sau în cele moldo-polone, contribuind astfel, în mod direct, la stabilirea și menținerea relațiilor economice și culturale dintre Moldova și Polonia.

La înzestrarea și amenajarea Centrului de Limbă și Cultură Poloneză din cadrul USM a contribuit mult și fondul „Pomoc Polakom na Wshodzie”. Acest fond a oferit centrului mobilă, materiale în limba poloneză, o antenă de recepționare prin satelit, altă tehnică modernă. Astfel, studenții chișinăuieni au posibilitate să vizioneze emisiuni în limba poloneză transmise pe șapte canale.

Un alt Centru de Studiere a Limbii Poloneze a fost inaugurat la 12 octombrie 2004 în incinta Universității de Stat „Alecu Russo” din mun. Bălți, în cadrul Facultății de filologie. Acest centru a fost fondat la inițiativa Ambasadei Poloniei în Moldova. În cadrul acestuia, pe lângă cursurile de studiere a limbii și literaturii poloneze, destinate studenților de la toate facultățile și specialitățile, se organizează și lecții de studiere a limbii și literaturii ruse și de studiere a limbii

și literaturii române. Conducerea Universității de Stat „A. Russo” a comunicat că acest Centru a fost dotat cu tehnică modernă și cu materiale didactice, iar pentru desfășurarea cursurilor de limba poloneză a fost invitat un conferențiar de la Universitatea din Warszawa²².

Cu prilejul inaugurării Centrului, în luna octombrie 2004, în holul bibliotecii științifice a fost vernisată o expoziție de carte poloneză și o expoziție de imagini din Krakaw – un mare și important centru cultural din Polonia²³.

Pentru elevii liceului „Ion Creangă”, se planifică organizarea de manifestări culturale în colaborare cu diaspora poloneză din or. Bălți și cu Ambasada Poloniei la Chișinău.

Conducerea diasporei poloneze din Republica Moldova are grijă nu doar de problemele învățământului, ci și de odihna copiilor. În zilele de vacanță, elevii de 10-15 ani pleacă în tabere de odihnă și în călătorii pe locurile istorice, pitorești din Polonia; pe litoralul Mării Baltice, în orașele Sopot, Gdansk, Kolobrzeg. Mulți dintre copiii Moldovei au vizitat deja splendidele monumente din Warszawa, Czestochowa, Malbrok. Tineretul din mun. Bălți participă activ la competițiile sportive – parafiade, care au loc în Warszawa, accesibile doar pentru tinerii de origine poloneză din toate țările lumii. În una din aceste competiții, echipa din or. Bălți a obținut rezultate performante și a fost premiată cu multe cadouri de preț²⁴.

Copiii de origine poloneză din Chișinău, Bălți, din alte localități ale republicii participă activ la diverse concursuri republicane și internaționale. La unul dintre acestea – la concursul de poezie dedicat creației Măriei Konopnickaia (1996), bălțeanca Lucica Buzut s-a învrednicit de premiul II. Iar la concursul internațional de arte plastice din or. Torun, Polonia (anul 1997), Svetlana Biletnicova din Bălți a primit un premiu de încurajare²⁵. Participarea tineretului studios de origine poloneză la diferite manifestări, concursuri, competiții sportive, excursii prin orașele și localitățile patriei etnice îi ajută să însușească mai bine limba, să cunoască tradițiile, obiceiurile, cultura consângenilor din Polonia.

Elevii din clasele superioare și studenții de origine poloneză care își fac studiile în Moldova au posibilitatea de a-și perfecționa cunoștințele participând la Școlile de vară și la Școlile de iarnă cu predare în limba polonă din Krakow, Poznan, Warszawa, Sankt-Petersburg. Pe parcursul a două săptămâni ei au posibilitatea să comunice liber, să participe la acțiuni interesante ce abordează într-o manieră neobișnuită istoria, cultura și literatura Poloniei, să comunice cu pedagogi experimentați. Astfel, de exemplu, în luna iunie 2000, orașul Krakow a găzduit o școală de vară consacrată temei *Limba, istoria și Polonia contemporană*. În program au fost incluse lecții de limbă polonă, excursii și vizionări de concerte remarcabile. Responsabilă pentru organizare a fost

fundația „Wspolnota Polska” Cursurile au fost organizate pentru persoanele care posedă polona: profesori și învățători din școlile din afara hotarelor Poloniei și membri ai societăților etnoculturale poloneze din străinătate. La cursuri au participat etnici polonezi din Ucraina, Bielarus, Slovacia, Bulgaria, Ungaria, Moldova, Țările Baltice etc. S-au pus în discuție mai multe teme: *Limba și literatura polonă, Viața și obiceiurile din Krakow, Stemele și simbolurile poloneze, Polonia contemporană* etc .

Pentru participanți s-a organizat un program cultural ce includea: vizionarea concertelor, excursii prin locurile memorabile ale Poloniei. Oaspeții au fost impresionați de aspectul orașului Censtohovo – unul din cele mai importante centre de cult ale religiei creștine și vestit loc de pelerinaj din Europa.

Conducerea diasporei poloneze din Moldova acordă ajutor privind studierea limbii și culturii poloneze și generației de pedagogi mai în vârstă. Astfel, în cadrul școlii de iarnă, în perioada 30 noiembrie-14 decembrie 2003, în or. Chișinău au frecventat asemenea cursuri 30 dintre reprezentanții diasporei poloneze din Bălți, Râbnita și Stârcea. Aceste cursuri au fost organizate cu sprijinul ambasadei și consulatului Republicii Polonia în Moldova. Lecțiile s-au desfășurat în clădirea Institutului Muncii din capitală, fiind prezentate de către doamnele Aleksandra Achtelik și Malgorzata Cmerezniak, profesoare la Universitatea din Katowice. Ascultătorii au fost divizați în grupe, după gradul de cunoaștere a limbii polone. În cadrul lecțiilor vizionau filme, se organizau jocuri de cuvinte, se interpretau cântece poloneze. Varietatea, diversitatea și amploarea programei a favorizat aprofundarea cunoștințelor lingvistice și literar-istorice ale participanților la școala de iarnă de la Chișinău. Fiecărui participant i s-a înmănat câte o adeverință privind absolvirea cursurilor. La festivitățile de închidere, ca și la cele de inaugurare a școlii de iarnă, organizate pentru prima dată în Republica Moldova, au participat ambasadorul și consulii de la Ambasada Poloniei în Republica Moldova²⁷.

La inițiativa Ambasadei Poloniei în Republica Moldova au fost organizate cursuri gratuite de studiere a limbii poloneze în centrele ce funcționează în majoritatea orașelor din republică și în localitățile rurale în care există societăți ale diasporei poloneze. Un asemenea centru funcționează și pe lângă bisericile romano-catolice din Republica Moldova. În ultimul timp, tot mai mulți etnici polonezi simt necesitatea de a studia și utiliza limba maternă, conștientizând că numai în acest mod pot întreține relații cu consăngenii lor din Polonia.

De regulă, în cadrul cursurilor domnește o atmosferă binevoitoare, amiabilă. Se formează grupuri mici de studiu, constituite în baza gradului de cunoaștere a limbii – fapt ce favorizează o însușire rapidă și eficientă. Lecțiile sunt predate de profesori voluntari, sosiți din Polonia, cu bogată experiență

pedagogică și profesională. În sala de lectură a Bibliotecii Naționale din Republica Moldova, ele sunt organizate de două ori pe săptămână. Aici se lucrează cu fiecare audient în parte, fiecare fiind ajutat, în mod particular, să înțeleagă tainele limbii poloneze, să o poată vorbi liber, fără obstacole. Colectivul de profesori care predă la aceste cursuri le ajută mai ales tinerilor să însușească limba poloneză. Pentru a favoriza însușirea limbii ei organizează „serate de integrare”, familiarizându-i pe doritorii de a cunoaște limba și cu obiceiurile și tradițiile strămoșești, învățând împreună cântece vechi, legende istorice, dansuri populare poloneze.

Datorită eforturilor depuse de profesorii polonezi care posedă și o bogată experiență metodică, mulți dintre ascultători au reușit să învețe mai ușor limba poloneză și să se implice în activitatea diasporei poloneze. Or, cursurile sunt frecventate anume de marii îndrăgostiți de cultura, istoria și limba poloneză.

Este un adevăr cunoscut și verificat: obiceiurile și tradițiile sunt elementele principale ce formează conștiința națională a fiecărui individ. Aceste elemente circulă din generație în generație. De aceea, la întâlnirile organizate în „Casele poloneze” tinerii preiau de la cei vârstnici legendele, poeziile și cântecele populare, încearcă să însușească și să descifreze caracteristicile costumului popular și ale altor simboluri naționale. Diaspora poloneză din Moldova a păstrat și continuă să păstreze cu sfințenie aceste tradiții strămoșești, particularitățile lor. Anume acest fapt confirmă odată în plus că valorile culturale și spirituale moștenite de la strămoși nu pot fi uitate, și că tradițiile și cultura pot deveni eterne numai atunci când sunt venerate cu adevărat de purtătorii lor. Limba rămâne un element viu numai atunci când este practică și promovată timp de secole. De aceea, conducerea diasporei poloneze organizează cu atâta osârdie cursuri de studiere, promovare și păstrare a limbii poloneze.

Cunoașterea valorilor naționale este întotdeauna însoțită de revenirea la valorile spirituale. Un rol de seamă în acest sens îi aparține bisericii romano-catolice. Astfel, în programul de studiu al claselor de etnici polonezi a fost introdusă o nouă disciplină: *Știința despre religie*. Inițial, cursul era predat de cadrele didactice din școală. Elevii ascultau cu multă atenție explicațiile pedagogilor și-și formau o atitudine sănătoasă față de credință. Copiii frecventau cu regularitate biserica, fiind conștienți de faptul că anume ea reprezintă unul din cele mai sigure și mai deschise spații pentru comunicarea în limba maternă.

Biserica romano-catolică contribuie permanent și la consolidarea diasporei poloneze. În aproape toate parohiile activează preoți sosiți din Polonia. Anume preoții sunt inițiatorii acțiunilor de integrare a diasporei poloneze, de multe ori ei servesc drept exemplu în activitățile culturale ale comunității lor, contribuie la editarea ziarelor și revistelor, promovează acțiunile de caritate. Bisericile catolice sunt pe drept cuvânt locașurile sacre care adună și-i unesc

întru credință și cuget pe enoriași. Biserica polonezilor a susținut mereu valorile naționale, a aprins spiritul național, iar unitatea credinței religioase a fost și rămâne legată de ideea națiunii. Preoții de origine poloneză au fost și sunt slujitori pasionați ai națiunii polone. Ei au vegheat și au întreținut speranța reînvierii Poloniei ca stat independent. Urmând exemplul predecesorilor săi, preotul bisericii catolice din Bălți, Jacek Puc, s-a încadrat plener în renașterea culturii și tradițiilor poloneze din acest oraș. Lui îi revine un loc aparte în crearea societății culturale „Casa poloneză”. Înzestrat cu alese calități morale și spirituale, el inspiră și cultivă cu sacră dăruire aceste calități semenilor săi bălțeni. Sosirea parohului Jacek Puc la Bălți s-a identificat cu antrenarea credincioșilor în respectarea tradițiilor și ritualului religios, cu înviorarea activității bisericii romano-catolice din Bălți. Tot el este inițiatorul construcției unui nou locaș de cult în locul fostei biserici catolice, distruse în timpul războiului din 1941-1945. Enoriașii și oamenii de bună credință din mun. Bălți și din alte localități din nordul republicii ajută și susțin cu mijloace materiale edificarea bisericii. Din inițiativa lui Jacek Puc s-a procedat și la construirea edificiului pentru Centrul umanitar de binefacere „Caritas”. Centrul „Caritas” (coordonator Ala Sobieszewska) activează în cadrul bisericii romano-catolice locale din anul 1993, pe lângă parohie mai activând și asociația poloneză a medicilor, Legiunea Măriei ș.a. În cadrul Centrului funcționează o grădiniță de copii, cu educatoare călugărițe, sosite din Polonia. Ele îi învață pe copiii preșcolari limba poloneză, le oferă cunoștințe elementare despre credință, le furnizează informații accesibile despre cultura poloneză. Pe lângă acest Centru există o cantină, care oferă hrană enoriașilor nevoiași, acordându-le gratis și ajutor medical. La marile sărbători religioase acestora li se distribuie cadouri.

Parohia editează și ziarul „Enoriașul”, în care este oglindită viața bisericii, activitățile comunităților etnoculturale poloneze din Bălți și din satele învecinate fiind reflectate prin informații și în cotidianul municipal.

Biserica romano-catolică din Bălți este vizitată nu numai de etnici polonezi, ci și de reprezentanți ai altor naționalități: moldoveni, ucraineni, ruși etc. Ea reușește să adune și să unească enoriașii nu doar în baza unor criterii naționale, ci în lumina credinței și bunătății, dreptății și adevărului. În această privință, biserica romano-catolică poate servi drept exemplu și pentru alte lăcașe sfinte din Republica Moldova.

Un alt aspect, recunoscut chiar și de societatea civilă, este activitatea socială pe care biserica romano-catolică o desfășoară în folosul categoriilor defavorizate ale societății, în colaborare cu diferite asociații caritative din lume, prin intermediul „Caritas” și al centrelor sociale constituite în multe parohii din Moldova .

Filiala Centrului umanitar bălțean de binefacere „Caritas” din satul Stârcea (Glodeni) activează deja de 11 ani în cadrul bisericii și este condusă de preotul Ioan Blaj și coordonatorul Efimia Bogucka. Ea acordă ajutor material și produse alimentare, sprijin moral și asistență socială copiilor până la 16 ani, familiilor cu mulți copii, copiilor invalizi, pensionarilor de toate categoriile, persoanelor afectate de sărăcie. Cantina socială oferă zilnic prânzuri pentru 75 copii de vârstă 7-18 ani proveniți din familii defavorizate, mulți dintre care se află sub tutela rudelor, pentru că părinții lor au plecat în căutare de lucru peste hotarele republicii. În anul 2004, filiala „Caritas” din Stârcea a sprijinit familiile nevoiașe, fără surse de venit, acordându-le ajutor material pentru taxele de studii. 96 familii au beneficiat de ajutor sub formă de produse agricole³⁰.

Rolul parohiei catolice din satul Slobozia-Rașcov este incomensurabil de mare pentru locuitorii acestui mic sătuc uitat de lume. Toate acțiunile realizate de către biserica romano-catolică în colaborare cu Asociația „Caritas” au o importanță covârșitoare pentru oamenii nevoiași, care deseori se adresează după ajutor. Filiala se confruntă cu multe dificultăți generate de poziția geografică nefavorabilă a satului, lipsei transportului, relațiilor instabile cu forțele separatiste tarnsnistriene. Cu sprijinul societății, cantina grădiniței de copii din Slobozia-Rașcov a reușit să economisească resurse pentru a suplimenta rația alimentară zilnică a tuturor copiilor de 3 luni. Aceste acțiuni se datorează atât părintelui Henryk Soroka, cât și coordonatorului de proiect, precum și voluntarilor.

Note:

1. Програма Коммунистической Партии Советского Союза. – М.: Политиздат, 1972, p. 112-116.
2. Брежнев Л.И. Ленинским курсом. Речь и статьи. – М., 1973, с. 274-280.
3. Moldova suverană, 24 octombrie, 2003.
4. Malinowski, T. Organizacje polskie w Moldawii, în cartea „Polacy w Moldawii”. – Lublin, 1995, p. 198.
5. „Русское слово” (revistă lunară), nr. 1, 1992, p. 20.
6. Malinowski, T. Organizacje polskie w Moldawii, în cartea „Polacy w Moldawii”. – Lublin, 1995, p. 199.
7. Czupryniak, Krystyna. Z doswiadezen nauczyciela polskiej szkoly w Kiszyniowie, în: Polacy w Moldawii. – Lublin, 1995, p. 218
8. Czupryniak Krystyna. Z doswiadezen nauczyciela polskiej szkoly w Kiszyniowie. În: Polacy w Moldawii. Lublin, 1995, p. 220.
9. Iutrzenka, nr. 5, 2004.
10. Iutrzenka, nr. 1, 2000.
11. Capital (ziar săptămânal), 21 august, 2003.
12. Бузут В. Польская община в Бельцы работает. Голос Бэлць, 30 aprilie 1998.
13. Кишиневский обозреватель, 9 mai 2001.
14. Независимая Молдова, 22 august, 2003.

15. Spektrum polsko-moldawskie, nr. 1, 2004, p. 9.
16. Iutrzenka (68), 2003, p. 7.
17. Moldova și lumea (revistă lunară), nr. 2-3, 1992.
18. Moldova suverană, 13 octombrie 2004.
19. Centrum Jezyka u Kultury Polskiej, Iutrzenka, octombrie 2003, p. 6.
20. Iutrzenka, octombrie 2003, p. 14.
21. Idem.
22. Moldova Suverană, 13 octombrie 2004.
23. Голос Бэлць, 18 octombrie 2004.
24. Бузут В. Польская община в Бельцы работает. Голос Бэлць, 30 aprilie 1998.
25. Idem.
26. Iutrzenka, nr. 9, 2000.
27. Iutrzenka, nr. 1, 2004.
28. Spektrum polsko-moldawskie, nr. 1, 2004, p. 9.
29. Caritas-Moldova. – Chișinău, 2004; p. 37-38.
30. Caritas-Moldova. – Chișinău, 2004; p. 33.
31. Caritas-Moldova. – Chișinău, 2004; p. 39